

Prosjektplan FoU-prosjektet areal- og naturregnskap i kommunesektoren

Prosjektplan

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver: KS Kommunesektorens organisasjon

Tittel på rapport: Prosjektplan FoU-prosjektet areal- og naturregnskap i kommunesektoren

Oppdragsnavn: Prosjektledelse for FoU-prosjektet- «Naturkunnskap i arealplanlegging»

Oppdragsnummer: 643831-01

Utarbeidet av: Anne Karen Haukland

Oppdragsleder: Anne Karen Haukland

Tilgjengelighet: Åpen

Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS
02	13. okt. 2024	Godkjent styringsplan	AKH	
01	28. aug. 2024	Til styringsgruppen	AKH	

Innholdsfortegnelse

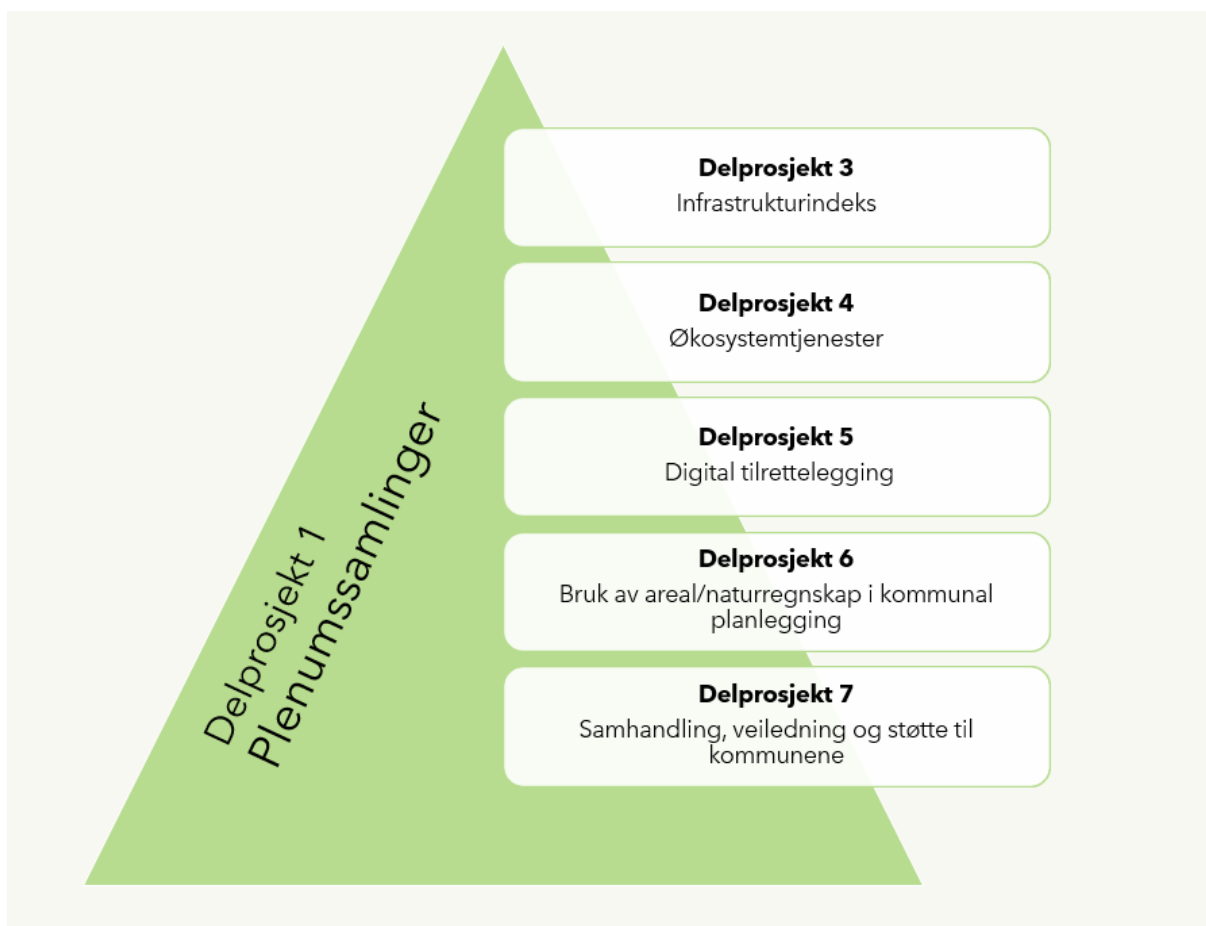
1. Bakgrunn	3
2. Prosjektstruktur og organisering	5
2.1. Overordnet organisasjonsstruktur	5
2.2. Prosjektgruppe	5
3. Beskrivelse av delprosjektene	7
3.1. Delprosjekt 1: Digitale plenumssamlinger	7
3.2. Delprosjekt 3: Videreutvikling av infrastrukturindeksen	7
3.3. Delprosjekt 4: Regnskap for økosystemtjenester	9
3.4. Delprosjekt 5: Tilrettelegging av naturdata	10
3.5. Delprosjekt 6 og 7: Bruk av naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen og Nye modeller for samhandling om naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen	11
4. Møteplan – samlinger og deltakelse i 2024	15

1. Bakgrunn

KS satte i gang forprosjektet «Areal- og naturregnskap som nyttig og benyttet verktøy i kommunesektorens arealplanlegging» i 2023. Formålet var todelt: For det første handlet det om å støtte fylkeskommunene i arbeidet med å utvikle regionale arealregnskap. For det andre handlet forprosjektet om å finne felles tiltak på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer for videre arbeid med denne typen regnskapsverktøy. Slik videreutvikling handler særlig om å skaffe bedre oversikt over økosystemer og hvilken tilstand de har, samt hva slags økosystemtjenester de tilbyr. Her er det foreløpig stor mangel på data. Arealregnskap har kommet lenger i metodeutviklingen enn naturregnskap, og de fleste fylkeskommunene tilbyr nå arealregnskap på sine nettsider. Areal- og naturregnskap henger imidlertid tett sammen, og det er utfordringer med begge deler knyttet til tilgang til data, kvalitet på data og til praktisk bruk og nytte av dem ute i kommunene.

For å svare ut disse utfordringene har KS, daværende Viken fylkeskommune, Kommunal- og distriktsdepartementet og Miljødirektoratet har bevilget til sammen cirka 8.4 millioner kroner over tre år (forutsetter årlige budsjettvedtak) til å følge opp forprosjektet med et hovedprosjekt. I hovedprosjektet skal det etableres digitale og fysiske samlinger for å bygge videre på kunnskap og løsninger som er utarbeidet. Hovedprosjektet består av 6 delprosjekter, som strekker seg fra utvikling av naturkunnskap og digitale verktøy, til samhandlingsprosesser med kommunene for å undersøke regnskapenes bruk- og nytteverdi i kommunal planlegging. Prosjektet skal også bidra til å sikre gode koblinger mellom areal- og naturregnskap på kommunalt/regionalt nivå og nasjonale naturregnskap og bidra til Miljødirektoratets veiledning i føring av slike regnskap i kommuner og fylker.

Denne felles prosjektplanen viser en oversikt over alle delprosjektene med beskrivelse av hovedaktiviteter, leveranser og en felles fremdriftsplan. Delprosjekt 3, 4, 6 og 7 har laget egne delprosjektplaner som for sin gjennomføring. Arbeidet med grunnkart for arealregnskap var tidligere omtalt som delprosjekt 2, men siden det gjennomføres uavhengig av KS-prosjektet er dette nå tatt ut, i alle fall foreløpig. Samtidig skal samarbeid mellom KS-prosjektet og grunnkartet sikres undervegs, blant annet gjennom deltagelse i prosjektgruppa fra Kartverket sin side. Arbeidet med grunnkartet har egen finansiering og egen styringsgruppe. Samarbeid og koordinering mellom KS-prosjektet og grunnkartet blir viktig høsten 2024.

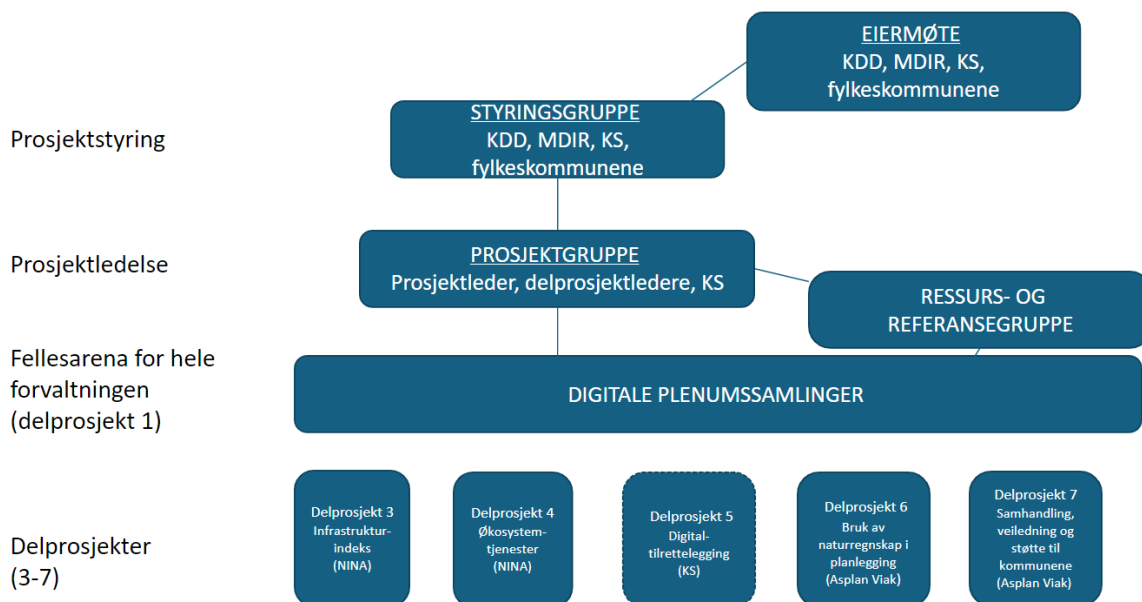
Figur 1 Oversikt over delprosjektene i hovedprosjektet KS areal- og naturregnskap i kommunal planlegging

2. Prosjektstruktur og organisering

2.1. Overordnet organisasjonsstruktur

KS har etablert en styringsgruppe bestående av representanter fra KS, Akershus fylkeskommune, Kommunal- og distriktsdepartementet og Miljødirektoratet.

Styringsstrukturen er ennå ikke vedtatt formelt, men gruppen har kommet til enighet om et forslag til styringsstruktur for prosjektet. Eget notat om styringsstruktur for hovedprosjektet er utarbeidet. Strukturen skal behandles og forankres i alle deltagerens organisasjoner.

Figur 2 Forslag til prosjektorganisering og styringsstruktur

2.2. Prosjektgruppe

Prosjektgruppa står for den daglige driften i prosjektet og består av delprosjektledere for de ulike delprosjektene. Prosjektgruppen ledes av prosjektleder for hovedprosjektet Anne Karen Haukland. Fagansvarlig for prosjektet i KS, Halvard Dahle Lægreid, deltar også i gruppa som styringsgruppa sin representant. Prosjektleder kaller inn og leder prosjektmøtene, og rapporterer på resultater fra aktiviteter i delprosjektene. Prosjektmøter

avholdes i forkant av styringsgruppemøtene for forberedelse til innspill til disse møtene, og ellers ved behov. Prosjektleder deltar også i forberedelse og oppfølging av styringsgruppemøtene i samarbeid med prosjekteier KS.

Prosjektgruppen har ansvar for å utarbeide kunnskapsgrunnlaget som blir tema for samlingene, samt praktisk gjennomføring av møter og samlinger og rapportering fra egne aktiviteter.

Figur 3 Deltakere i prosjektgruppen for KS-prosjektet

3. Beskrivelse av delprosjektene

3.1. Delprosjekt 1: Digitale plenumssamlinger

3.1.1. Beskrivelse

Det skal gjennomføres 3 digitale plenumssamlinger i løpet av første år (2024). Alle fylkeskommuner og kommuner blir invitert direkte, samt deltakere som var med i forprosjektet (direktorater, forskningsinstitusjoner osv.) I utgangspunktet er alle som er interesserte i å være med på samlingene velkomne. På disse samlingene vil foreløpige resultater i de andre delprosjektene presenteres og diskuteres. Det er et hovedmål å skape et felles overblikk over status for utvikling av areal- og naturregnskap for planlegging, hvilke utfordringer som gjør seg gjeldende og hvordan de bør adresseres. Et annet mål er å koble på andre prosjekter med berøringspunkter inn mot areal- og naturregnskap.

3.1.2. Leveranse

- 3 stk. digitale plenumssamlinger

3.1.3. Fremdrift

Første og andre plenumssamling ble avholdt 22. mai og 24. september 2024. Foreløpig dato er satt for den neste og tredje samlingen: 2. desember. Se kap. 4 for felles oversikt over møter og samlinger i prosjektet i 2024.

3.2. Delprosjekt 3: Videreutvikling av infrastrukturindeksen

3.2.1. Beskrivelse

Kommunal planlegging har behov for bedre kunnskap om utbredelse av naturtyper/økosystem, økologisk tilstand, og økosystemtjenester enn det som foreligger i dag. Utarbeidelse av naturregnskap etter FN-standardene krever også i utgangspunktet data om økosystemtype, tilstand og økosystemtjeneste for den enkelte forekomst. Miljødirektoratet forvalter en rekke datakilder om natur og økologisk tilstand, men disse dekker ikke kunnskapsbehovene for utarbeidelse av naturregnskap på kommunal skala..

I påvente av data om naturtilstand på fin skala, er det behov for andre metoder for å kvantifisere endringer i arealbruk, og hvordan dette fører til fragmentering og hvordan

påvirkningen endrer seg over tid. Et alternativ til konkrete data om tilstand er å vurdere påvirkning, og dermed indirekte få et bilde av tilstand,

Infrastrukturindeksen (utviklet av NINA) presenteres som et heldekkende kart som indikerer grad av utbygging i et område, fra fullstendig nedbygde områder til urørt natur, ut fra grad av og type utbygging. Fordi nedbygging kan påvirke områdene rundt selve nedbyggingen, kan kartet gi en indikasjon på hvilke områder som potensielt er negativt påvirket av utbygging og dermed har lavere tilstand. Kartet gir likevel ikke informasjon om andre typer påvirkninger, som f.eks. forurensning, fremmede arter og klimaendringer og sier heller ikke noe om naturens faktiske tilstand. Foreløpig er infrastrukturindeksen beregnet for tre tidspunkter (2002, 2012 og 2022) for å vise utviklingen i arealbruk over tid. Videreutvikling av indeksen gjennom å ta i bruk satellittdata ville gi muligheter for å hyppigere oppdateringer i en høyere oppløsning enn det som foreligger i dag.

Hovedmål for delprosjektet i 2024 er å videreutvikle infrastrukturindeksen gjennom å integrere bruk av satellitt-baserte datakilder. En viktig del av delprosjektet er å teste infrastrukturindeksen i praktisk bruk i case-kommunene i delprosjekt 6 og 7, samt få tilbakemeldinger fra disse om eventuelle forbedringer.

3.2.2. Hovedaktiviteter

- Koble infrastrukturindeksen til det nye [grunnkart for arealregnskap](#) i analyser. Infrastrukturindeksen kan også kobles til planlagte inngrep og regnes om etter ulike konkrete inngrepsplaner (f.eks. nye veier, jernbane, osv.) i scenarioanalyser, men slike analyser er ikke planlagte aktiviteter i dette delprosjektet..
- Videreutvikle rutiner for å skape nesten kontinuerlig oppdatering av indeksen gjennom bruk av satellittdata.
- Finne ut hvordan jordbruk og skogbruk kan integreres i infrastrukturindeksen for å imøtekomme kommunalplanleggingens kunnskapsbehov.

3.2.3. Leveranse

Leveransen skal bestå av:

1. Kartlag (geotiff) som er klare for bruk i GeoNorge (og som oppfyller deres krav til dokumentasjon av metadata), skriptene som brukes for å generere kartlagene
2. NINA-rapport som beskriver metodikkene og inneholder materialer som kan brukes i formidling til både kommunale planleggere, beslutningstakere og allmennheten.

3.2.4. Fremdrift

Et første utkast av denne nye versjonen av infrastrukturindeksen skal være klart i løpet av september 2024, slik at det skal kunne anvendes i andre delprosjekter i hovedprosjektet.

Det foregår dialog mellom NINA og Norsk romsenter som kan gjøre det mulig å utvide H3 arbeidet i 2025. Aktuelle problemstillinger for en eventuell utvidelse inkluderer å sørge for digital tilrettelegging som sikrer en plattform som er uavhengig av private aktører, samt bruk av andre satellitt-avledet data for å beregne effektene på økosystemene som menneskeskapt infrastruktur og klima endringer medfører.

3.3. Delprosjekt 4: Regnskap for økosystemtjenester

3.3.1. Beskrivelse

FNs standard for naturregnskap inneholder retningslinjer for regnskap som kvantifiserer leveringsevne, i biofysiske enheter, for et bredt spekter av økosystemtjenester. Noen land har brukt disse metodene i pilotstudier for å teste anvendelse (f.eks. Nederland, og Storbritannia). Det gjenstår imidlertid mye arbeid for å utforske hvordan standardisert metodikk imøtekommer lokale kunnskapsbehov – det vil si i en romlig oppløsning som er egnet for å fungere i Norge som beslutningsgrunnlag på kommunalt eller fylkeskommunalt nivå.

Hovedmål for prosjektet er å teste og eventuelt tilpasse biofysiske regnskap for *minst tre* økosystemtjenester med høy forvaltningsrelevans.

Økosystemtjenester som anses som aktuelle for dette prosjektet er klimaregulering (dvs. jordkarbonlagring, sammen med opptak/utslipp), flomdempning, og habitat for biomangfoldet. Den endelige lista for modellerte økosystemtjenester skal utarbeides i samråd med prosjektgruppa og vedtas i styringsgruppa.

3.3.2. Hovedaktiviteter

- Regnskapene for økosystemtjenester i H4 skal ta utgangspunkt i grunnkartet for arealregnskap og infrastrukturindeksen.
- Med utgangspunkt i eksisterende kunnskap om regnskapsmetoder for de utvalgte økosystemtjenester som allerede er utviklet, skal delprosjektet bidra til harmonisering og optimalisering av verktøy som er tilgjengelig, slik at de er bedre tilpasset for kommunal planlegging norske kommuner.

- Hente innspill fra deltagende representanter fra case-kommuner og fylkeskommuner i delprosjekt 6/7 for å avdekke brukerbehov for økosystemtjenester i kommunal planlegging og bygge på disse erfaringene.
- Samkjøring med Miljødirektoratet om deres arbeid med økosystemtjenesteregnskap

3.3.3. Leveranse

- Liste over økosystemtjeneste-modeller som blir anvendt i prosjektet skal presenteres i et prosjektnotat, sammen med en redegjørelse for begrunnelsen, aktuelle datakilder, forventete utfordringer/begrensinger og materialer for formidling av resultatene.

3.4. Delprosjekt 5: Tilrettelegging av naturdata

3.4.1. Beskrivelse

Hovedproblemstillinger for delprosjekt 5 er følgende:

- Hvilken tilrettelegging er nødvendig for å sikre enkel tilgang, anvendelse og presentasjon av naturkunnskap i planlegging?
- Hva skal til for at kommunene skal kunne formidle beslutningsrelevant naturkunnskap til politikere og publikum
- Hvordan skal kommunale areal- og naturregnskap utformes for at de best skal kunne anvendes i arealplanlegging?

Arealregnskap i kommunal planlegging er beskrevet i KDDs veileder fra 2023. FN-standard for naturregnskap gir utgangspunktet for utvikling av slike regnskap. Det er imidlertid ikke utviklet konkrete modeller for sammenhengene mellom kommunale areal- og naturregnskap, hvilken naturkunnskap som kan inngå i slike regnskap pr. i dag, hvordan data bør tilrettelegges og hvordan kunnskapen fra slike regnskap best skal benyttes i kommunal arealplanlegging og kommunikasjon.

For å kunne svare nærmere på dette er det behov for å konkretisere mulige modeller for kommunale areal- og naturregnskap og hvordan tilgjengelige naturdata kan struktureres på en bedre måte i aktuelle modeller. Det vil her være viktig å innhente mer kunnskap om og fra kommunene, primært pilotkommunene, og koordinere dette med de andre

delprosjektene. Aktiviteter i delprosjektet må derfor utvikles og videreutvikles løpende i prosjektet.

Delprosjekt 1, 2 og 6/7 vil gi viktig informasjon om forventninger, både til modeller for areal- og naturregnskap og databehov, og gjøre det mulig å gå videre med en ny innretning for delprosjektet.

3.4.2. Hovedaktiviteter

- Deltakelse på plenumssamlinger og samlinger med pilotkommuner samt innhenting av brukererfaringer med grunnkartet - med fokus på å kartlegge brukerbehov

3.4.3. Leveranse

- Notat eller beskrivelse av nytt oppdrag eller ny innretning for delprosjekt 5 med anbefalinger for videre arbeid i 2025

3.5. Delprosjekt 6 og 7: Bruk av naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen og Nye modeller for samhandling om naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen

3.5.1. Beskrivelse delprosjekt 6 Bruk av naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen

Kunnskapsgrunnlaget knyttet til natur blir stadig mer omfattende. Dette gir både metodiske, pedagogiske og kompetansemessige utfordringer knyttet til sammenstilling, framstilling og vurdering av hva som er relevante data for en planprosess.

Data om økosystemer og tilstand må gjøres tilgjengelig og anvendelig for planleggingen i tidlige planfaser dersom disse skal bidra til en mer bærekraftig arealbruk. Det er behov for å teste ut i praktisk kommuneplanarbeid hvordan dataene og kunnskapen areal- og naturregnskapet bygger på og selve regnskapet kan anvendes. Sentralt for delprosjektet er å avdekke forutsetningene for fruktbar anvendelse av data fra areal- og naturregnskap og annen naturkunnskap i kommunal planlegging. Data fra Østfold, Akershus og Buskeruds arealregnskap vil bli presentert for og diskutert av alle pilotkommunene. Det vil i tillegg være en grundigere uttesting av egengenererte data fra dette arealregnskapet for pilotkommunene fra Østfold og Akershus. Dette kan omfatte både dataenes kvalitet, tilgjengelighet, relevans for problemstillinger, formidling og forankring hos de folkevalgte som beslutningstakere, og som grunnlag for medvirkning og diskusjon i planprosessen. I

hvilken grad kunnskapen er forvaltningsrelevant og kan bidra i en tydeliggjøring av hva som er nasjonale og vesentlig regionale naturverdier er også interessant for anvendeligheten i planleggingen.

Hovedmål for delprosjektet er å utvikle metodikk for bruk av naturkunnskap og areal- og naturregnskap i anvendt planlegging.

3.5.2. Beskrivelse delprosjekt 7 Nye modeller for samhandling om naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen

Anvendelse av naturkunnskap og natur- og arealregnskap i planprosessene forutsetter god samhandling mellom kommunene og regionale myndigheter der fylkeskommunen og statsforvalter har sentrale roller. Mange mindre kommuner forvalter store naturområder og har begrensede fagressurser til planlegging. Samtidig skal kommunene håndtere en økende kunnskapsmengde om natur, samtidig som at mange har utfordringer med å rekruttere fagkompetanse.

Det er behov for å undersøke om det er potensiale for at både fylkeskommunene og statsforvalterne kan ta en mer proaktiv rolle i samhandlingen med kommunene i planprosessene når det gjelder naturkunnskap og areal- og naturregnskap. Det vil for eksempel kunne innebære at regionale myndigheter går lenger i å tilrettelegge natur- og arealkunnskap for og sammen med kommunen og den politiske forankringen

Dette vil undersøkes med utgangspunkt i naturkunnskap som utvikles i prosjektet sammen med annen relevant areal- og naturkunnskap for planleggingen. Med en mer proaktiv rolle, kan fagmiljøene på regionalt nivå bidra til at også kommunene med lite plankompetanse får anvendt tilgjengelig naturkunnskap i planprosessene.

Hovedmål for delprosjektet er å undersøke nye og effektive samhandlingsformer mellom kommuner og regionale myndigheter for integrasjon av naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planleggingen

Sentrale problemstillinger for delprosjekt 6 og 7:

- Hvordan kan stedfestede data utviklet i H2-H4 anvendes i ulike faser av planprosessene?
- I hvilken grad kan disse dataene bidra til tydeliggjøring av hva som er nasjonale og regionale verdier knyttet til natur?
- Hva kreves av dataene for at de skal være anvendelige i de kommunale planprosessene?

- Er det andre data om økosystemer, tilstand og arealbruk som kommunene har bruk for i sin planlegging enn de som er tema for H2-H4?
- Hvordan kan areal- og naturregnskap som numeriske regnskap anvendes i ulike faser av planprosessen?
- Hva kreves av planprosessene og involvering av de folkevalgte for at naturkunnskapen og areal- og naturregnskap skal komme til faktisk anvendelse?
- Hvordan bruke naturkunnskapen som grunnlag for plangrep for å sikre naturverdier i LNFR-områder?
- Hvilket potensiale er det for at fylkeskommuner og statsforvaltere kan ta en mer proaktiv rolle i samhandlingen med kommunene i planprosessene?
- Hva krever det av planprosessene at regionale myndigheter kan ta en mer proaktiv rolle?
- Hva krever det av de regionale myndighetene å ta en mer proaktiv rolle?

3.5.3. Hovedaktiviteter (felles for 6 og 7)

- Fase 1: Programmeringsfase hvor følgende avklares:
 - problemstillinger for delprosjektene
 - utvalgskriterier for piloter
 - antall samlinger med pilotkommuner
 - forventet leveranser fra delprosjekter i år 1
 - detaljert framdrift

Fase 1 avsluttes når samarbeid med deltakende kommuner og regionale myndigheter er etablert.

- Fase 2: Utforsking av piloter
 - Samlinger med pilotkommunene og involverte fylkeskommuner og statsforvaltere.
- Fase 3: Anbefalinger og rapportering
 - Rapportering fra år 1 med oppsummering av avklaringene og erfaringene fra første prosjektår og beskrive elementer til metodikk som må videreutvikles i år 2 og 3.

3.5.4. Leveranse

- Fase 1: Delprosjektplan

- Fase 2:
 - Innledende møter med alle pilotkommunene
 - Løpende dialog med pilotkommunene
 - Samling med deltakende SF og FK
 - 2 samlinger med deltakende kommuner, SF og FK.
 - Sammenstilling av karakteristika for plansituasjonen og særlige problemstillinger knyttet til natur for pilotkommunene
 - Beskrivelse av samhandlingsprofil for fylkeskommune og statsforvalter for pilotene.
- Fase 3: Rapportering fra 2024

Erfaring og kunnskap opparbeidet og delt i plenumssamlingene i prosjektet vil være et vesentlig resultat fra prosjektet, i tillegg til endelig rapportering i år 3. I endelig rapportering vil vi vektlegge lesbarhet og kunnskapsoverføring for kommunesektoren.

4. Møteplan – samlinger og deltakelse i 2024

August

1. Innledende møte med hver av pilotkommunene

Tema: Planutfordringene kommunen har knyttet til natur, kunnskapsgrunnlag, sentrale problemstillinger for planarbeidet, politisk prosess og framdrift.

Deltakere fra prosjektet: H6/H7

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: Ingen

September

2. Samling for de deltakende statsforvaltere og fylkeskommuner 5. september

Tema: Hvordan foregår samhandlingen med kommunene om naturkunnskap og areal- og naturregnskap i planprosessene i dag, og hvilket potensiale er det for å styrke samhandlingen.

Deltakere fra prosjektet: H3/H4/H6/H7

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: Miljødirektoratet (Knut Fossum), Akershus fylkeskommune (Kjersti).

3. Plenumssamling 24. september

Tema: Status fra delprosjektene. Status fra en eller to pilotkommuner, og evt. tilhørende statsforvalter og fylkeskommune. Klargjøre begreper: naturregnskap på ulike nivå, arealregnskap – hva legger dette prosjektet i begrepene?

Deltakere fra prosjektet: alle delprosjektene

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: alle

Oktober

4. Møte med alle deltakende pilotkommune, statsforvaltere og fylkeskommuner

Tema: Presenterer av pilotenes plansituasjon (prosess, problemstillinger knyttet til natur, kunnskapsgrunnlag knyttet til natur- og arealbruk). Overordna presentasjon av infrastrukturindeksen, økosystemtjenester og grunnkartet.

Samhandling mellom statsforvaltere, fylkeskommuner og kommunene i planprosessene i dag og muligheter for utvikling.

Deltakere fra prosjektet: H2/H3/H4/H5/H6/H7

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: Miljødirektoratet (Knut Fossum). Akershus fylkeskommune (Kjersti).

November

5. Møte med alle deltakende pilotkommune, statsforvaltere og fylkeskommuner

Tema: Eksempler fra pilotkommunene på natur- og arealdata de har behov for som kunnskapsgrunnlag for problemstillingene knyttet til natur som er relevante for deres planprosess.

Hva trenger de folkevalgte i sine diskusjoner i planprosessen?

Regionale myndigheter - mulig bistand fra fylkeskommunen og statsforvalter om naturkunnskap og natur- og arealregnskap som er relevant for planarbeidet i de enkelte pilotene.

Deltakere fra prosjektet: H2/H3/H4/H5/H6/H7

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: Miljødirektoratet (Knut Fossum). Akershus fylkeskommune (Kjersti).

Desember

6. Plenumssamling 2. desember

Tema: Presentere foreløpige resultatet fra arbeidet i 2024 og skissere plan for videreføring i 2025.

Deltakere fra prosjektet: alle delprosjektene

Deltakere fra referansegruppe/styringsgruppe: alle

asplan viak